

forum for
natur og
friluftsliv
TROMS

NVE

Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

2. mars 2015

Høringsuttalelse til småkraftpakke i Berg, Lenvik og Sørreisa kommuner

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Troms er kjent med at NVE har mottatt søknader fra flere søkere om å bygge småkraftverk i Berg, Lenvik og Sørreisa kommuner. Vi har samarbeidet med en rekke frivillige natur- og friluftsansjoner for å koordinere kunnskap og innspill til sakene. I arbeidet med de tre småkraftsakene i Berg kommune har vi hatt et særlig godt samarbeid med Berg Jeger- og Fiskerlag (JFL). FNF Troms ønsker å komme med følgende innspill:

Generelle merknader

FNF Troms ønsker først å påpeke det store presset på vannressursene i fylket. Per i dag ligger rundt 60 søknader inne hos NVE. Av tidligere vannkraftsaker i fylket er 90 gitt konsesjon, kun 18 er avslått. FNF Troms registrer det store antallet utbyggingssaker med bekymring da vi ser at viktige natur- og friluftsverdier ofte blir skadelidende. Dagens situasjon er preget av en planløs småkraftutbygging hvor landskap, biologisk mangfold, naturkvaliteter, folkehelse og opplevelseskvaliteter forringes. Vi oppfordrer til at disse verdiene tillegges ytterligere vekt i tiden framover.

2015 er det offisielle «Friluftslivet år» hvor friluftslivet skal vies ekstra oppmerksomhet, både hva gjelder aktivitet og areal. Friluftslivet er avhengig av gode og varierte areal for å blomstre, noe som gir grobunn for livskvalitet, glede, mestring, rekreasjon, bolyst, næring, folkehelse m.m. FNF Troms oppfordrer NVE til å benytte Friluftslivets år til å vektlegge friluftsverdiene ytterligere i sin saksbehandling av småkraftsøknader. Hovedmålsetningen med året er å skape varige resultater og økt aktivitet. Å bevare verdifulle elver og uberørte friluftsområder for kommende generasjoner vil være nødvendige bidrag for å oppfylle dette målet.

Behovet for kraft

FNF Troms ønsker å understreke at Norge og Nord-Norge har overskudd på kraft. Nordland har et overskudd på hele 40 %, og kraftoverskuddet vil øke ytterligere de neste årene. I Troms er situasjonen noe mer nyansert, likevel er potensialet for effektivisering av gamle kraftverk stort. Det er også store muligheter for energisparing- og effektivisering i en rekke andre sektorer i fylket. I den grad nye fornybarprosjekter må bygges ut ser vi at dette gjøres helhetlig og at de minst konflikthfulle områdene vurderes på et solid kunnskapsgrunnlag. I dag mener vi at tempoet og omfanget av småkraftutbyggingen er unødig høy, samt at kost-nytte ofte er lite balansert hva gjelder kraft produsert per negativ konsekvens for allmenne interesser og inngrep i naturen. Flere av søkerne viser til at deres fornybare kraft vil fortrenge ikke-fornybar forurensende

FNF Troms, c/o Bioforsk Nord Holt, Pb. 2284, 9269 Tromsø
Tlf: 4141 7339 E-post: troms@fnf-nett.no Internett: www.fnf-nett.no/troms

FNF Troms er et samarbeidsforum for 13 natur- og friluftsansjoner i Troms som til sammen representerer rundt 15000 medlemmer. Medlemsorganisasjoner: Troms Turlag, Harstad Turlag, Norges Turmarsjforbund Troms, Naturvernforbundet i Troms, 4H Troms, KFUK-KFUM-speiderne Troms, Troms Fylkeskystlag, Troms Orienteringskrets, Norges Jeger- og Fiskerforbund Troms, Nord-Troms Krets av Norges Speiderforbund, Framtiden i våre hender Tromsø, Nord-Norsk Botanisk forening, Tromsø Casting og Fluefiskeforening.

kraftproduksjon, som for eksempel kullkraft, gasskraft og atomkraft. FNF Troms etterspør en detaljert oversikt over hvordan kraften fra disse kraftverkene faktisk skal erstatte kull- gass- og atomkraft. Det vil også være interessant å få svar på hvordan denne kraften ikke hovedsakelig kommer som et tillegg til eksisterende produksjon, noe som vil kunne føre til lavere energipriser og økt forbruk uten reelle klimaeffekter. FNF Troms ønsker også å understreke at NVE og OED allerede har innvilget nok konsesjoner til å oppfylle elertifikatavtalen med Sverige om å øke produksjonen med fornybar kraft til 26, 4 TWh til 2020.

FNF Troms har følgende innspill til de syv omsøkte småkraftverkene i Berg, Lenvik og Sørreisa:

Sørelva kraftverk (Berg kommune)

Sørelva renner ut i Finnsætervatnet og utgjør et friluftsområde av stor verdi. I verdikartleggingen til Troms fylkeskommune karakteriseres området som viktig. Noe er det som nevnes om Finnsætervatnområdet er: *Populært terreng for småviltjakt, populært fiskevatn. Fiskekort kan kjøpes på Senjatrollet. Utgangspunkt for tur til Finnsætervatnet ved Senjatrollet, samt på privat adkomst ved Finnsæterelva langs vei eid av grunneierlag. Parkering ved pumpehus ovenfor Senjatrollet. Flott turterreng, lett og ikke så langt å gå.*

FNF Troms reagerer på at tiltakshaver setter konsekvensen av tiltaket for brukerinteresser til middels positiv. Natur- og friluftsansjones mener at en utbygging vil ha klar negativ konsekvens for friluftinteressene. En av de gode kvalitetene til Finnsætervatnet som friluftsområdet er nettopp variasjonen i tilgjengelighet og urørhet. Nordenden av vannet ligger rett ved veien og er lett å nå som lavterskelturmål med fiskeplass m.m., mens sørenden fremdeles ligger uberørt og byr på intakt landskap og skjermede friluftsopplevelser. Området er verdifullt for de som går langs vannet, de som tar turen opp langs høydedragene, samt de som benytter båt til fiske og rekreasjon. En vei langs hele østsiden av vannet vil endre hele landskapets karakter og forringe naturopplevelsen. I tillegg vil rørgate, vei og fraføring av vann i Sørelva føre til markante inngrep og forringelse av landskapet. Sørelva har delvis markante stryk og fossefall og er godt synlig fra avstand. Denne opprinnelige kvaliteten ønsker natur- og friluftinteressene å bevare.

Alternativ 2 medfører tunnel og i så måte færre inngrep. Likevel må veien langs vannet bygges, det blir inngrep i Vassbotn og vannstanden i elva blir redusert. Dette gjør likevel tiltaket konfliktfylt, og begge løsninger frarådes.

En utbygging vil føre til et markant bortfall av INON områder i sone 1 (5-3 km), med 5,3 km². Dette vil eventuelt bli det største bortfallet i Berg kommune på lang tid. Til sammenligning mistet Berg i 25-årsperioden 1988 – 2012 til sammen 1,8 km² i sone 1. INON-områder fra fjord til fjell skal også vektlegges ekstra i saksbehandlingen, samt at det begynner å bli knapt med INON sone 1 områder igjen på Senja.

Slik som det også står skrevet i konsekvensutredningen for biologisk mangfold vil tiltaket få stor negativ konsekvens for terrestrisk miljø. Det er da særlig forringelsen og arealbeslaget på naturtypelokaliteten høystaudeskog (verdi B) og forekomst av fosseberg som slår ut.

Finnsætervannet er lakseførende og drikkevannskilde til beboerne på Finnsæter. Området er også viktig for storlom (VU) og svømmefugler. Bestanden av storlom har en stund vært lav, delvis på grunn av vannkraftutbygging, men den er nå på vei tilbake. Storlom kan være følsom for forstyrrelser i begynnelsen av hekkeperioden. Ved eventuelt anleggsarbeid bør foregå etter den mest følsomme perioden for hekking er over, det vil si fra juli og utover. Veien vil kunne føre til konflikt med flere rødliste arter, både ved bygging, arealbeslag og endring av bruksfrekvens.

Grunnet vesentlig forringelse i verdifulle friluftsområder, landskap, INON-områder og naturtyperlokalteter, anbefaler FNF Troms at konsesjonen avslås.

Tverrelva kraftverk (Berg kommune)

Tverrelva er et viktig landskapselement i Krokeldalen og har stor verdi. Det markante fossefallet utgjør en signifikant del av opplevelsen både ved å kjøre nasjonal turistvei gjennom Krokeldalen, så vel som for friluftsutøverne i området. Både etablering av rørgate i bratt terreng, samt redusert vannføring i fossen og elva (til tross for minstevannsføring) vil resultere i en betydelig forringelse av landskapet som i dag framstår som uberørt. Også for Senja og Berg som reiselivsdestinasjon er den ville og autentiske naturen essensiell.

Elva ligger i et registrert friluftsområde, i henhold til fylkeskommunen sine kartlegginger. Kartleggingene viser at Krokeldalen er et populært friluftsområde, også med tanke på jakt og fiske. Leder av Berg Jeger- og Fiskerlag bekrefter at elva brukes en del til fiske av små bekkeørret til glede for barn og familier. Den er lett tilgjengelig og brukes også noe til konkurranser, sammen med Krokelta. Også Tverrelvatna benyttes til fiske, og det går en naturlig oppstigning langs elva. Myrene og slettene i dalen er populære multeområder, og området er også benyttet til annen bærplukking. Av jaktinteresser meddeler lokalbefolkning at det jaktes både rype og skogsfugl i dalen og liene. Mye av kvaliteten i området, om det gjelder høsting eller annet lavterskel friluftsliv, ligger i den urørte og spektakulære naturen.

Tverrelva er et viktig beiteområde for fossefall, dalen er hekkeområde for lirype, samt drikkevannskilde til beboerne fra Krokelta til Brattbakken. Krokelta er et viktig habitat for oter (NT) og Tverrelvvannene har verdi for storlom. Øvre Tverrelvann er også hekkelokalitet for sistnevnte.

FNF Troms vurderer tiltaket å ha stor negativ konsekvens for landskap og betydelig negativ konsekvens for brukerinteresser og friluftslivet. Vi anbefaler at konsesjon ikke gis.

Straumsbotnelva kraftverk (Berg kommune)

FNF Troms ønsker å supplere friluftsverdiene i tilknytning til Straumsbotnelva. Fra der hvor brua krysser Straumsbotnelva, nede ved Elvevollen, går det en gammel sti / hestevai på ryggen oppover mot Aspåsen, og ned til Storjorda, ved elva lengre oppe. Veien er gammel og antas av lokale talpersoner å være over 100 år gammel. Den var en hovedfartsåre for alle som kom sjøveien og skulle til indre Senja, samt hovedveien for bosetningene i Heggeli og har således kulturhistorisk verdi. Den er delvis murt opp for hånd og har stikkrenner. Stien og det varierte terrenget gjør området velegnet for lavterskel friluftsliv, hvor elva spiller en klar rolle for opplevelsesverdien. Stien starter og ender ved elva, og underveis kan en også få syns- og hørselsinntrykk av det rennende vannet. Fra Øvre Storjorda kan en komme seg over elva, via en brua over til vei 86, like nedenfor der hvor Heggelta og Trondselva møtes. Selv om elva ligger nært veien, har dette også sine fordeler ved å gjøre den lett tilgjengelig for folk. Elva er attraktiv når en kommer ned Svaneldalen, og det er flere plasser å stoppe for å gå ut for å få nærkontakt med elva. Det er parkeringsplass rett ved fossen.

I fylkeskommunen sin verdikartlegging er friluftsområdet karakterisert som viktig, også for helårsbruk. Strandsonerområde er viktig for bading og rekreasjon / lek i fjæra, og FNF Troms mener at hele området er viktig i så måte, ikke kun de røde firkantene markert i konsekvensutredningen. Strandengen må sees i sammenheng, og bading, rekreasjon og tur i helhet. Utløp av elver er gjerne noe av det mest populære for barn å utforske når de er på stranda. Under fossen får det også laks, sjørørret og røye, og alle står fritt til å fiske. Berg JFL er en av flere aktører

som benytter dette området til fiske, for små og store. Det tas laks i elva hvert år. Elva har også et flott fossefall i et lite juv, samt at fossen over broa er et karakteristisk element som er yndet. Vi vil også meddele at kulpen under fossen sies å være hele 30 meter djup.

Vi vil bemerke at rovfugl har hekkelokalitet oppe i de nordøstvendte bratte partiene i Aspåsen. Dette er rett ovenfor en av strømmålerne som står ute. Lokalbefolkningen bekrefter at både havørn og fjellvåk har hekket i dette berget. FNF Troms er bekymret for at tiltaket kan forstyrre hekkingen. Det samme gjelder hekkelokalitetene til fossekall og strandsnipe (NT). Strandsonen er beiteområde for storlom (VU) som hekker i fjellvann i nærheten, blant annet Øvre Tverrelvann. Det har regelmessig blitt observert oter (NT) med unger i influensområdet, og det mistenkes hi i nærheten av elva.

Kraftstasjonen er planlagt på Elvevoll der er det 17 hytter/ feriehus som bruker naturen rundt elva mye, noen henter også drikkevannet sitt i elva. FNF Troms kjenner til at det er sterke reaksjoner mot utbygging fra deres side. Elva og nærliggende natur har stor verdi for mange av disse, samt at de frykter at verdien av eiendommene vil bli redusert.

FNF Troms mener at en eventuell utbygging av Straumsbotnelva vil være konfliktfull på grunnlag av friluftsliv, landskap, naturmangfold og stor lokal motstand. Sørrelva og Tverrelva har større åpenbare konsekvenser for landskap, men også Straumsbotnelva har klare konflikter innenfor natur- og friluftsforskningsorganisasjonenes interessefelt. FNF Troms fraråder i så måte alle de tre foreslåtte småkraftutbyggingene i Berg kommune. Da de syv småkraftsakene i denne pakken skal sees i sammenheng og behandles samtidig, vil FNF Troms trekke fram Bjørgelva og Middagselva som de som foreløpig ser minst konfliktfulle ut med tanke på våre interesser.

Djupelva kraftverk (Lenvik kommune)

FNF Troms synes det er positivt at nærområdet rundt boligfeltet trekkes fram å ha stor verdi som leke og rekreasjonsareal. FNF Troms støtter opp om viktigheten av å ha naturlige og trygge nærområder i gåavstand fra der man bor. Elv og vann har ofte ekstra høy verdi i så måte, da det pirrer nyskjerrighet og utforskertrang. Djupdalen brukes ellers noe som innfallsport til Steinsdalen og Kistefjellet.

Djupelva har en regionalt viktig bekkekløft (sterk B), samt en lokalt viktig bekkekløft (C). Disse har stort arts mangfold og til dels sjeldne arter, blant annet *Schadonia fecunda* som ikke er observert i Nord-Norge tidligere. En eventuelt utbygging vil forringe verdiene og kvalitetene knyttet til bekkekløftene. Selv små miljøforandringer vil kunne føre til betydelig negativ påvirkning. Grunnet det store omfanget av småkraftutbygginger i Troms er mange bekkekløfter under press, og det er nødvendig å se alle inngrep i en helhet. I forhold til samlet belastning bør verdien til bekkekløftene, og deres tilhørende basekrevende arter, tillegges betydelig vekt. Til tross for at elva ligger delvis skjult og det finnes en eksisterende vei på østsiden, har prosjektet sine klare konfliktområder. FNF Troms anbefaler at prosjektet avslås grunnet naturmangfoldverdiene.

Bjørgelva kraftverk (Sørreisa kommune)

FNF Troms ønsker å trekke fram bekkekløfta langs nedre del av elva, samt fossefallet mellom kote 100 – 120. Ellers har vi hittil ikke lyktes i å innhente informasjon om verdien elva og området har for friluftsliv, utover det lille som står beskrevet i konsekvensutredningen. Vi merker oss at inntaksdammen er planlagt stor, noe som utgjør et betydelig landskapsinngrep til tross for eksisterende inngrep av vei og høyspentledning. En får også nærkontakt med den ene fossen når en går oppover langs veien. En befaring og informasjon fra lokale interesser vil sannsynligvis gi et klarere bilde for konsekvensene. Vi har et mål om å delta på befaring og ønsker å følge opp saken

videre framover. Til sammenligning med de andre kraftverkene i pakkebehandlingen virker dette foreløpig som et av de mindre konfliktfylte kraftverkene.

Middagelva kraftverk (Sørreisa kommune)

Av konfliktfylte momenter hva gjelder utbygging av Middagselv kraftverk vil FNF Troms peke på at rørgaten vil berøre en del myr i starten. Myra er viktig for arts mangfoldet, samt i et klimaperspektiv. Vi vil også trekke fram de negative konsekvensene for bekkekløft og bergvegg, samt gammel løvskog, ved en eventuell utbygging. Dette utgjør noe av kjernen i konfliktnivået.

I dag ligger det allerede vei helt fram, samt en eksisterende inntaksdam. Dette reduserer graden av nye inngrep, og demper konfliktnivået noe. Den reduserte vannføringen vil likevel påvirke friluftinteressene i negativ retning i forbindelse med turgåing og bærplukking langs elva. Vi vil trekke fram Gamtofta, en restaurert samisk boplass, som ligger i nærheten. Det går også en natur- og kultursti som går innover dalen og en utbygging vil kunne redusere opplevelsesverdien av denne. Den anadrome strekningen nederst i elva må hensyntas, og dersom det blir utbygging bør kraftverket flyttes lengre opp i elva.

Øvre Tømmerelv kraftverk (Sørreisa kommune)

Øvre Tømmerelv renner gjennom Rabbådalen, innrammet av spektakulære og storslåtte fjell. Starten av dalen har roligere landskapsformer og byr på et lavterskel friluftsliv, mens de alpine landskapsformene dominerer innover dalen. Området er både variert, attraktivt og mye benyttet. Området har høy verdi hva gjelder landskap og friluftsliv.

I følge Troms fylkeskommune sin kartlegging av friluftsområder har Rabådalen fått kategorien A, svært viktig friluftsområde. Dette står i kontrast til tiltakshavers oppfatning om at området har middels verdi for friluftslivet. Området har høy brukerfrekvens, og det benyttes av regionale, så vel som lokale og turister. Rabådalen er det letteste og mest brukte utgangspunktet for å nå Hjertinden (1380 moh). Hjertinden deler kommunegrensene mellom Bardu, Sørreisa og Salangen og er det høyeste fjellet i de to sistnevnte kommunene. Det har således sterk symbolverdi og er mye besøkt. Turen opp til Hjertinden kombineres ofte med å gå andre av toppene i massivet, gjerne at det starter med Hjertindtuva.

Rabåsen – Tømmerelv-området brukes ikke kun av toppturentusiaster, men er også populært og godt egnet både for turgåing, bærplukking, jakt og fiske. Området har i så måte et rikt spekter av kvaliteter og kan by på et mangfold av friluftsopplevelser, også lavterskelaktiviteter. I tillegg vokser også Sørreisa sin spesielle art, Jøkelstarr, i området, noe som gjør området interessant for botanisk interesserte. Det går også en bru over Øvre Tømmerelv som bidrar til at begge sider av elva lett tilgjengelig, samt stimulerer til rundturer i dalen/fjellene. Området er merket, og det er flere stier å velge mellom til friluftaktivitet.

Nedre deler av området er i dag allerede preget av menneskelig aktivitet. Likevel vil en ytterligere utbygging av vei, samt redusert vannføring, føre til en tilleggsbelastning for landskapet og friluftslivet. Det vil føre til en ytterligere forringelse at et mektig landskapsrom, samt redusere friluftskvalitetene. I tillegg til det visuelle, vil også reduksjon av elvelyden grunnet redusert vannføring, forringe opplevelsesverdien. Det er fjell i dagen ved inntaksområdet, og det planlegges en betongdam med størrelse 6 *35-40 meter. Dette er relativt stort og vil bli et godt synlig inngrep i landskapsbildet. Noe INON vil også gå tapt.

FNF Troms anbefaler at Øvre Tømmerelv ikke gis konsesjon på grunnlag av de store landskaps- og friluftsverdiene i området.

Samlet belastning

Troms er preget av stort press på vassdragsressursene og mange kraftutbygginger. I nærheten av de tre konsesjonsøkte småkraftverkene på Senja ligger allerede Osteren kraftverk i Torsken kommune og Lysbotn kraftverk i Lenvik kommune. Berg kommune har allerede Bergsbotn kraftverk fra slutten av 1980-tallet som allerede gir et vesentlig tilskudd til kraftproduksjonen i kommunen og regionen. I nærheten av Djupelva i Lenvik er Tverrelva allerede utbygd og Gårdslielva og Storelva konsesjonsgitt. De tre økte utbyggingene i Sørreisa må også sees i sammenheng med disse. Tettheten av småkraftverk begynner å bli stor, og vil samlet føre til ytterligere negative konsekvenser for natur, landskap og friluftsliv, enn de ville gjort hver for seg. I tillegg må disse inngrepene vurderes etter naturmangfoldloven opp mot andre eksisterende inngrep i områdene. Økt press på fjordlandskapet med tanke på ekspansjonen i oppdrettsnæringen er et av temaene som bør inkluderes i denne sammenheng.

FNF Troms ønsker å understreke at den systematiske nedbyggingen av elver i Troms, i dagens omfang, fører til at NVE må hensynta lokale og regionale verdier i større grad, enn om det gjaldt et enkeltprosjekt. Dette gjelder både friluftsområder langs upåvirkede elver, inntakt kyst-/fjellandskap, biologisk mangfold og naturtyper. Dersom mange nok fossesprutsoner, bekkekløfter og habitat til for eksempel fossefall blir utbygd, til tross for at de «kun» har lokal/regional verdi, vil dette kunne føre til store negative konsekvenser i sum. FNF Troms anbefaler NVE å legge særlig vekt på sumeffektene i saksbehandlingen, og å se at flere små negative konsekvenser kan bli store. Særlig sammenlignet med det lille kraftutbytte som ofte er tilfelle ved småkraftutbygging, samt den utfordrende økonomien.

I henhold til overnevnte ønsker flere organisasjoner også å peke på datagrunnlaget. Vurderinger av forekomster av eventuelle rødlistearter og annen påvirkning på naturverdier i de omsøkte områdene, baserer seg ofte på registreringer som er gjort før prosessene igangsettes (gjennomgang av litteratur og søk i Artsdatabanken o.l.), samt en til to dagers feltregistrering – begrenset i tid og sesong. Det er grunnlag til å tro at ikke alle verdier i vassdragene er innhentet, noe som betyr at naturmangfoldlovens § 9, føre-var-prinsippet, blir enda viktigere å overholde, særlig i sammenheng med § 10 økosystemtilnærming og samlet belastning.

FNF Troms ser fordelen med at småkraftsakene behandles i pakkeløsninger, men etterlyser bedre konsekvensanalyser for samlet belastning. Dette vil lette arbeidet til høringspartene betraktelig. FNF Troms mener NVE som planmyndighet bør legge til rette for vurderinger i forhold til samlet belastning med oversikt over prioriterte arter og utvalgte naturtyper, eller områder med store landskapsverdier, verdifulle naturtyper og økosystemer (naturmangfoldloven § 4 og 5) som er gått tapt eller blitt marginalisert i vassdragsnatur en som følge av tidligere utbygginger og naturinngrep i kommunen og regionen. I dag legges det opp til at høringspartene har et selvstendig ansvar for vurdering av den samlede belastningen, men dette er utfordrende uten en oversikt over konsekvensene av tidligere kraftutbygginger, samt mangelfulle utredninger. Naturmangfoldloven er slik å forstå at når store verdier allerede er gått tapt, øker betydningen av restverdiene og er desto viktigere å bevare.

FNF Troms ser at de samfunnsmessige økonomiske konsekvensene ved en utbygging av disse anleggende er små. Utbyggingen er kostbar, inntektsgrunnlaget usikkert, og det er ofte marginalt å hente for kommunen. Det er ofte lite kraft i forhold til de store inngrepene som gjøres, og med betydelige konsekvenser for allmenne interesser.

FNF Troms oppfordrer NVE til at friluftsliv, naturmangfold og landskap tillegges særlig vekt i behandlingen av de 7 småkraftsakene. Vi ønsker å følge opp sakene videre.

For Forum for Natur og Friluftsliv Troms
Eivind Høstmark Borge
Fylkeskoordinator

Kopi:
Fylkesmannen i Troms
Troms Fylkeskommune
Lenvik kommune
Berg kommune
Sørreisa kommune